

Båltale 2011

Torben Vinge Christensen

Tak for invitationen til at holde båltalen her på Lydum Stadion i aften. Jeg har valgt at dele min tale op på den måde at jeg først vil tale lidt om Lydum og Jer Lydum Borgere og derefter lidt om traditionerne omkring Sankthansaften. Lydum – der i øvrigt kommer af Lidium, der betyder hjemstedet på kanten eller skråningen dukker op engang i Romersk Jernalder. Lydum ligger også på kanten til Region Midt, nogen af os lever måske endda på kanten, eller også er det lige på kanten af dette eller hint. Man kan lege med sproget på mange måder – men når nogen begynder at tale om ”Udkants Danmark” eller ”Den Rådne Banan” – ja – så står jeg helt af – for der må da være en kant! Det er jo da altid herfra hvor Du går, der er verdens midtpunkt!

I har, her i Lydum været gode til at tage imod fremmede, der kommer hertil, og når man kigger ud over forsamlingen er mange af Jer, fremmede der har slået rod her. Jeg kommer her til at tænke på hvad Kaj Rasmussen engang fortalte mig, om sin ankomst til Lydum i 1953. Kaj var jo Vendelbo, og sikkert sej og vedholdende som gedebukken i Hvetbo Herreds våbenskjold, så han gjorde tingene på sin egen måde, og det aftvang respekt, for som han sagde ”her i Lydum så folk ikke på hvad man kom af – men på hvad man kunne”. Sådan føler jeg også at jeg er blevet modtaget – også af Kaj, der i øvrigt blev det første menneske jeg lærte at kende her i vores by.

Hvorfor er det lige vi samles her i aften, det er vel fordi det er en hyggelig tradition som Sogne/Idrætsforeningen har stået for i mange år. Man søger fællesskabet, det har mennesket gjort lige siden ”Arrilds Dage”. Baggrunden er nu ellers noget mere alvorlig. På vore breddegrader har man siden oldtiden markeret sommersonhverv hvor man fejrede De Lyse Nætter og Dage, og der blev sikkert ofret til guderne, og der blev holdt store sommersonhvervsmarkeder, ligesom vandet fra helligkilderne, netop denne nat skulle have en særlig helbredende virkning. Det var også den nat man jog alt det onde bort i skikkelse af en heks. Det er dog først kommet til op gennem renæssancen. Efter kristendommens indførelse overtog kirken flere af de gamle hedenske traditioner, en af dem blev til Sankthansaften, som henviser til Johannes Døberens som menes født den 24. juni. Det var den nat at heksene på deres koste drog til Bloksbjerg i Tyskland. I Island drog vølverne til Hekla, den største vulkan i norden, også kaldet Hekkenfeldt. Det var djævlens højborg i norden. Alt det onde kom ud af det vældige krater. Ved sommersonhverv var der en vældig trafik af hekse dertil, på vej til fest, og udenfor stod den onde selv og tog i mod, der var lys og fakler og anden lystighed – sådan var det iflg. folketroen når man drog Ad Hekkenfeldt Til.

Heldigvis har vi ingen hekse på vores Hekkenfeldt – i dag er der måske allerhøjst en godmodig trolde derude. Derimod kender jeg indtil flere søde piger derude. De fester der bliver holdt på Hekkenfeldt nu om stunder er i det godes tjeneste! Nu om dage er heksen på bålet heldigvis kun en dukke af garn og strå, men virkeligheden har siden tidernes morgen og et godt stykke ind i 1700 tallet, hvor oplysningstiden tog over, været langt mere alvorligt, for der blev rent faktisk brændt mange kvinder på

bålet. Det var ofte kvinder, der stak lidt ud fra mængden, der blev udskreget som hekse. Måske så de anderledes ud end alle andre. De levede måske anderledes, eller fordi de havde særlige evner, som andre mente var overnaturlige – det er vel dem vi i dag kalder for ”Kloge Koner”. Disse kvinder var nemme ofre – netop fordi de stod uden for fællesskabet, og de fik ofte skylden for alle mulige dårligheder som sygdom, misvækst og naturkatastrofer der ramte fællesskabet. De blev gjort til syndebukke og slået ihjel pga. uvidenhed og overtro – desværre ser vi stadig i visse kulturer historien gentage sig. I oplysningstiden frigjorde opdragelsen sig mere og mere fra religionen, og mennesket blev forstået som et væsen, der ved egen kraft kunne forme sig selv og sin verden.

Opdragelse og undervisning rykkede nu ud i samfundslivets brændpunkt. Skoleloven af 1739 blev den første lov i Danmark, der påbød skolebyggeri og skabte derved grundlaget for Folkeskolen. Allerede i 1740 blev den første skole bygget i kirkegårdsdiget i Lydum – I var tidlig med her i Lydum. Før forsamlingshusene kom til, var skolerne samlingssteder for befolkningen. Skolerne fik selvfølgelig stor betydning for den folkelige oplysning og kultur. Senere kom højskolerne og foredragsforeningerne til, og begreber som ”Den Oplyste Bonde” opstod – men, bedst af alt, så blev det et farvel til trældom, overtro og uvidenhed. Heldigvis ser det da ud til, at vi ikke længere bruger den slags herhjemme, men vi har så ”Den Offentlige Mening”, debatten kan til tider være skarp, og nogle ender engang imellem i ”Gabestokken”.

Det er de vilkår der gælder i et frit samfund. Man må nogle gange tage tævene når man blander sig i debatten – nå – hellere det end at skulle tage en ”Tudekiks”. Kosten – heksenens foretrukne transportmiddel er sat hen i kroen, eller den bruges til dekorative formål – men den kan stadig bruges til andre formål, det kan være at feje matriklen – eller ”at feje for egen dør”, men det ser man nu ikke særligt tit. Som I sikkert ved, er grillen en af mandens sidste domæner – måske den sidste, og da er det, når konen blander sig, man kan høre manden hvæse ”fingrene væk – den sidste heks er ikke smidt på bålet endnu”. Nå – spøg til side – i aften er det traditionen, samværet med venner, familie og alle de andre, der er samlet omkring bålet, der tæller! Rigtig god Sankthans og en god sommer – vi ses vel til Møllefrokosten!

Torben Vinge Christensen